

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Одеського національного
університету імені І. І. Мечникова

В. О. Іваниця

27 лютого 2024 року

ВИТЯГ

**з протоколу № 1 міжкафедрального наукового семінару
кафедри міжнародних відносин
факультету міжнародних відносин, політології та соціології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
від 26 лютого 2024 р.**

ПРИСУТНІ:

16 осіб, з яких 13 наукових та науково-педагогічних працівників кафедри міжнародних відносин: зав. кафедри, д. політ. наук, професор Брусилівська О. І., к. політ. наук, доцент Вакарчук К. В., кандидат іст. наук, доцент Глебов В. В., к. політ. н., доцент Глебов С. В., к. політ. н., доцент Грабіна Г. В., к. політ. н., доцент Дубовик В. А., к. політ. н., доцент Захарченко А. М., к. політ. н., доцент Майстренко Ю. І., к. політ. н., доцент Максименко І. В., к. політ. н., доцент Романова О. В., к. політ. н., доцент Сіновець П. А., ст. викладач Кузьмін Д. В., ст. викладач Побле Д. К.

Запрошені Коч С. В., завідувачка кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, д. політ. н., професор; Узун С. В., д. політ. н., професор кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; Пехник А. В., к. політ. н., доцент, доцент кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

На науковому семінарі присутній аспірант Скрипник Максим Вікторович.

З присутніх – 3 доктора наук та 11 докторів філософії/кандидатів наук – фахівці за профілем представленої дисертації.

Головуюча на науковому семінарі – зав. кафедри, д. політ. наук, професор Брусилівська О. І.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення публічної презентації наукових результатів дисертації

Обговорення публічної презентації наукових результатів дисертації аспіранта кафедри міжнародних відносин Скрипника Максима Вікторовича на тему «Ядерна політика США у XXI столітті», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія», код галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Тему дисертації затверджено 8 вересня 2020 р. на засіданні Вченої ради факультету МВПС Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, протокол № 1, та 15 вересня 2020 р. на засіданні Вченої ради Одеського національного університету, протокол № 1.

Робота виконана на кафедрі міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Науковий керівник Сіновець Поліна Андріївна, кандидат політичних наук, доцент.

СЛУХАЛИ:

Доповідь здобувача 4 року навчання кафедри міжнародних відносин Скрипника Максима Вікторовича за матеріалами дисертаційної роботи «Ядерна політика США у XXI столітті», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія», код галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»:

Дисертаційну роботу присвячено виявленню особливостей ядерної політики Сполучених Штатів у XXI столітті з урахуванням появи нових викликів та загроз, а також зміни стратегічного середовища в умовах повернення геополітичного протистояння, стратегічної конкуренції між ядерними державами та стрімкого поширення ракетних технологій. У дослідженні виокремлені чинники, що визначили еволюцію ядерної політики США; виділено основні етапи, пріоритети і напрямки реалізації політики різними адміністраціями президентів США у XXI столітті; визначено спільні та відмінні риси у підходах адміністрацій президентів у питаннях контролю над озброєнням, стратегічної оборони та ядерного нерозповсюдження; проаналізовано роль російського та китайського чинників у формуванні та реалізації ядерної політики США у XXI ст..

У дисертаційному дослідженні обґрунтовано тезу про те, що ядерна політика Сполучених Штатів у XXI столітті, яка охоплює питання контролю над озброєнням, стримування та нерозповсюдження формується з урахуванням як традиційного підходу, за яким офіційний Вашингтон залишається гарантом безпеки для союзників та партнерів у різних регіонах, так і актуальних загроз міжнародній безпеці. Особливості розвитку системи міжнародних відносин у новому тисячолітті знову повернули на порядок денний питання щодо посилення ролі ядерної зброї в політиці держав, що призвело до кризи та занепаду традиційних механізмів підтримки ефективності ядерного стримування, контролю над озброєнням та протидія розповсюдженню ЗМЗ. У сукупності це змінює глобальний ядерний порядок і вимагає вироблення та впровадження ядерної політики, що враховуватиме динамічність та турбулентність сучасної системи міжнародної безпеки та

стратегічної стабільності, захищатиме інтереси та безпеку США, їхніх союзників і партнерів в Європі та Азії, надаватиме адекватні та ефективні інструменти протидії поточним та прогнозованим викликам і загрозам режиму нерозповсюдження та контролю над озброєнням на регіональному та глобальному рівнях.

Розгляд особливостей ядерної політики США у XXI ст. уможливив висновки про те, що ця політика характеризується послідовністю та наступністю від адміністрацій одного президента до іншого в ключових питаннях, зберігаючи спільні риси, які і доводять традиційність політики Вашингтону щодо стратегічних питань. Разом з тим, доведено, що як відповідь на змінні та окремі тенденції стратегічного середовища адміністрації президентів США вдавалися до впровадження окремих, відмінних від попередніх, елементів ядерної політики для досягнення цілей і вирішення задач з урахуванням поточного стану системи міжнародних відносин і безпеки на глобальному і регіональному рівнях. Характерною особливістю підходів адміністрацій президентів Білого дому в сфері стратегічних озброєнь і оборони, а також ядерного нерозповсюдження є збереження ролі ядерної зброї і стримування як засад політики Сполучених Штатів і інструменту гарантування безпеки союзників і партнерів, що водночас супроводжується активними дипломатичними зусиллями для підтримки стратегічної стабільності, режимів контролю над озброєнням і ядерного нерозповсюдження.

Дослідження чинників впливу росії та КНР на ядерну політику США у XXI ст. показало, що вони є каталізатором дестабілізації стратегічного середовища і занепаду традиційних режимів в ядерній сфері, а їхня неконструктивна позиція щодо міжнародного співробітництва для протидії викликам і загрозам розповсюдження ракетно-ядерних технологій ще більше посилюють негативні тенденції в сфері стратегічної стабільності і роззброєння.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертаційна робота є оригінальним ґрунтовним і всебічним дослідженням ядерної політики адміністрацій президентів США у XXI ст. з урахуванням поточних викликів і загроз стратегічній стабільності, контролю над озброєннями й ядерному нерозповсюдженню, що тільки загострюється через агресивну ревізійністську політику росії та стрімкою модернізацією і збільшенням ядерних і ракетних арсеналів офіційних і неофіційних ядерних держав.

У даному дисертаційному дослідженні:

Вперше:

- здійснено комплексне дослідження концептуальної еволюції ядерної політики Сполучених Штатів у XXI ст. в контексті нових загроз стратегічній стабільності і режиму контролю над озброєнням та загострення проблеми розповсюдження ракетно-ядерних технологій;

- здійснено компаративний аналіз концепцій та підходів адміністрацій президентів США в XXI ст. та визначено спільні й відмінні риси, досягнення та прорахунки;

- запропоновано авторське визначення ключових понять та дефініцій, що складають сутність ядерної політики США, в контексті зміни безпекового і стратегічного середовища, виникнення нових загроз і викликів;

- проведено змістовний аналіз ролі та впливу китайського чинника на ядерну політику США на глобальному і регіональному рівнях на сучасному етапі.

Удосконалено:

- науковий аналіз основних викликів і пріоритетів ядерної політики США в умовах динамізму безпекового середовища;

- обґрунтування перспектив розвитку системи стратегічної стабільності і контролю над озброєнням з урахуванням потенційних змін підходів Сполучених Штатів до стабілізації режиму ядерного роззброєння.

Набуло подальшого розвитку:

- концептуальне дослідження теорії ядерного стримування в політиці США, що зазнає викликів в умовах «ядерного шантажу» з боку росії та подальшого розвитку ракетно-ядерних програм інших держав, зокрема КНДР та Ірану;

- системне вивчення стратегічного діалогу між США та росією щодо режиму контролю над озброєнням і розгортання систем ПРО в Європі;

- роль і місце «розширеного стримування» в політиці США щодо партнерів і союзників в Європі й Азії;

- комплексне дослідження особливостей політики США щодо регіональних акторів, які мали або розвивають ядерні програми та потенційно становлять загрозу для режиму ДНЯЗ та міжнародної безпеки з урахуванням впливу війни росії проти України.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження випливає з його актуальності і полягає у можливості використання теоретичних а практичних узагальнень та висновків у подальшій наукових дослідженнях ядерної політики держав та глобального ядерного порядку з урахуванням нових тенденцій та викликів, а також доповнення змісту навчальних дисциплін і розробки науково-методичних та навчальних посібників для здобувачів вищої освіти; враховані у діяльності Комітету Верховної Ради України в закордонних справах, МЗС України, Національного інституту стратегічних досліджень й інших структур і організацій, робота яких стосується міжнародних зв'язків, аналізу сучасних міжнародних процесів у сфері міжнародної безпеки та контролю за озброєнням у рамках формування та реалізації зовнішньої політики України.

Проведене дисертаційне дослідження дозволило дійти наступних висновків:

1. Огляд наявного наукового концептуально-теоретичного доробку ядерного чинника політики держав дозволяє констатувати, що найбільшу увагу цьому питанню приділяють представники класичного політичного реалізму і неореалістична парадигма, які ґрунтуються на пріоритеті національної безпеки, а ядерна зброя залишається найпотужнішим інструментом протидії агресії потенційного супротивника шляхом підтримки ефективного ядерного стримування.

Разом з тим, відбувається переоцінка підходів та шляхів збереження переконливості, а отже й ефективності ядерного стримування у XXI столітті, яке характеризується низкою чинників, нових викликів та загроз (міжнародний тероризм, стрімкий розвиток ракетно-ядерних технологій, стратегічна конкуренція ядерних держав), що посилюють дискусії щодо подальшого застосування стримування в політиці й стратегіях ядерних держав, яке виявляється неефективним проти неядерних держав або держав, які відкрито демонструють зневагу до міжнародних норм та режимів. Концептуальне оформлення ядерної політики США, що відображено у Стратегіях національної безпеки, Оглядах ядерної політики і Оглядах ракетної оборони, наочно демонструє її еволюцію як реакцію на нові виклики і загрози, зберігаючи при цьому важливу роль ядерної зброї та стримування в підходах різних адміністрацій президентів США.

Неспровокована, широкомасштабна збройна агресія ядерної держави – Росії – проти неядерної, більш того, держави, яка відмовилася від ядерного арсеналу та передала його агресору – Україні, а також застосування російськими офіційними особами ядерних погроз та застосування новітніх ракетних технологій у війні проти української держави – все це повертає на порядок денний теоретичних і практичних дискусій питання ролі ядерної зброї, ядерного розповсюдження та загрози краху режиму контролю над озброєннями, стратегічної стабільності та стратегічної конкуренції.

2. Досліджуючи еволюцію ядерної політики США в контексті трансформації системи міжнародних відносин та еволюції загроз міжнародній безпеці XXI століття, відзначається наступність ядерної політики різних адміністрацій президентів США у новому тисячолітті, яка чітко зберігається та простежується з незначними відмінностями, які є реакцією на поточні міжнародні обставини. В цілому, можна констатувати, що різні адміністрації мають спільні засади, які визначаються не внутрішніми аспектами і особливостями політики республіканських і демократичних адміністрацій, але здебільшого зовнішніми чинниками, що і формулюють порядок денний ядерної політики усіх адміністрацій Білого дому у XXI столітті.

3. Пріоритетами політики Сполучених Штатів щодо контролю над стратегічними наступальними озброєннями в XXI столітті визначено скорочення стратегічного потенціалу та перегляд ролі ядерної зброї у новому тисячолітті. Такий підхід адміністрацій Дж. Буша і Б. Обама пояснюється зміною сутності загроз та політикою Росії, яка декларувала відкритість та готовність до діалогу у подальших скороченнях СНО. Домінуюча увага до проблеми ядерного розповсюдження через виявлення ядерних програм КНДР та Ірану та глобальна війна з тероризмом обумовила зниження уваги до стримування, яке за часів адміністрацій Б. Обама набуло нових форм з метою підвищення ефективності проти держав-ізгоїв та терористичних угруповань. Однак спроби перегляду ролі ядерної зброї та «ідея відмови» призвели до зменшення переконливості стримування в політиці США, занепокоєння з боку союзників і партнерів, а також до погіршення стратегічного середовища. У сукупності це сприяло поверненню другої адміністрації

Обами до посилення політики в сфері модернізації ядерного потенціалу Сполучених Штатів, співробітництва з союзниками і партнерами по НАТО та в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Політика адміністрації Д. Трампа виявилася ще більш активною щодо відновлення ролі ядерної зброї в політиці США та відносинах з іншими ядерними державами, а також союзниками і партнерами. Разом з тим, неоднозначними є оцінки та наслідки позиції Трампа щодо контролю над озброєнням. Вивчення фактів та аналітичних оглядів надають підстави стверджувати, що рішення адміністрації Трампа стали відповіддю на поступові деструктивні дії з боку російської федерації, стрімкого поширення ракетно-ядерних технологій серед держав, що демонстрували антиамериканські настрої та вдавалися до провокацій і погроз у бік американських союзників і партнерів. Водночас, захищаючи інтереси США та їхні зобов'язання в рамках розширеного стримування, Трамп значно послабив режим контролю над озброєнням, що стимулювало модернізацію ядерних арсеналів інших держав.

Враховуючи такі негативні наслідки для міжнародної безпеки і стабільності, адміністрація Джо Байдена зосереджена на збереженні єдиного документа, що регулює процеси контролю над озброєнням. І хоча серед успіхів варто відзначити продовження терміну дії договору СНО-III, подальші зусилля Білого дому обмежуються неспровокованою збройною агресією росії проти України та негативними наслідками цього для міжнародного права, міжнародної безпеки і стратегічної стабільності, головним чином, через переконання багатьох держав у необхідності розвивати власні збройні сили, впроваджуючи сучасні технології.

1. Одним з суперечливих напрямків ядерної політики адміністрацій Білого дому у XXI столітті є вихід США з Договору ПРО в наслідок терористичних атак 2001 р.. І хоча розбудова систем ПРО на території США не викликала гострої реакції з боку росії чи Китаю, подальші плани щодо розташування протиракетної оборони в Європі різко змінили ситуацію. Вже тоді офіційні представники Кремля вдаються до шантажу та погроз, намагаючись зупинити розгортання європейських компонентів систем ПРО. В цьому питанні також простежується як послідовність політики різних адміністрацій, так і реагування на зовнішнє середовище: сама ідея ЄвроПРО стала результатом протидії терористичним погрозам з боку Ірану, в умовах відновлення стратегічного діалогу з росією Б. Обама погоджується на суттєві поступки, що натомість призводить до посилення деструктивної позиції Кремля на чолі з Путіним. Як результат адміністрація Обами продовжує розгортання ЄвроПРО за участі партнерів по НАТО, посиливши свої позиції та міжнародну підтримку планів США з розміщення систем ПРО в інших регіонах. Саме розвиток та посилення обороноздатності США на регіональному рівні стало пріоритетом адміністрації Д. Трампа, який однак не досяг значних успіхів в цьому. Показовим є факт, що попри власні переконання Джо Байден продовжив втілювати плани попередньої адміністрації щодо систем ПРО та модернізації відповідних елементів, що віддзеркалює як проблемний характер відносин з росією, так і складну

стратегічну ситуацію у стосунках з Китаєм, який здійснює модернізацію ядерних сил, однак уникає будь-якої відкритості та співпраці з цих питань.

2. Проблема ядерного розповсюдження займає одне з пріоритетних напрямків ядерної політики США у XXI столітті. На підставі порівняння стратегічних документів різних адміністрацій Білого дому, починаючи з Дж. Буша молодшого, встановлено, що загрози з боку КНДР та Ірану через розвиток ядерних та ракетних програм вказуються серед ключових небезпек для національної безпеки і безпеки партнерів і союзників. З'ясовано, що політика нерозповсюдження адміністрацій президентів США спирається на концепцію контррозповсюдження, яка передбачає застосування методів жорстких санкцій, політичного і дипломатичного тиску з можливістю застосування військових заходів. Усі адміністрації надавали перевагу дипломатичним засобам, доповнюючи їх економічним тиском та ізоляцією в умовах непоступливості лідерів КНДР та Ірану.

Однак ані жорстка позиція Дж. Буша щодо Північної Кореї, ані різні стратегії Б. Обама, Д. Трампа і Джо Байдена щодо залучення Пхеньяну до обговорення планів обмеження і закриття північнокорейської ракетно-ядерної програми не мали успіху. Доведено, що лідери КНДР не планують переходити до таких переговорів з подальшою реалізацією домовленостей, але використовують їх як інструмент маніпулювання та відволікання уваги, продовжуючи тим часом розробку носіїв та здійснюючи ядерні випробування. Більш того, Пхеньян вміло користується регіональними протиріччями та проблемами у відносинах між США, з одного боку, і Китаю та Росією, з іншого. У сукупності, дії КНДР створюють створюючи дилему стримування для США і ще більше посилюють стратегічну нестабільність в регіоні.

Ситуація навколо ядерної програми Ірану також знаходиться на порядку денному усіх адміністрацій президентів США XXI століття. Відмінність від північнокорейської проблеми полягає в тому, що дипломатичні зусилля Б. Обама дозволили відсторонитися від негативних наслідків політики Дж. Буша і досягти історичної угоди з обмеження і встановлення міжнародного контролю над ядерною програмою Ірану. Втім, жорстка позиція Трампа щодо ракетного сегменту цієї програми не тільки не сприяла підписанню нової – всеохоплюючої – угоди, але й закрила можливості для реалізації положень СВПД. Адміністрація Джо Байдена, як і Б. Обама, надає перевагу дипломатії та міжнародним зусиллям з повернення Ірану до переговорів і співробітництва з МАГАТЕ. З'ясовано, що позиція Ірану щодо ракетної програми за часів Трампа зберігається і сьогодні, що ускладнює досягнення компромісу в питанні посилення режиму ДНЯЗ та нерозповсюдження ракетних технологій. Не сприяє зусиллям офіційного Вашингтону на даному етапі і зміна політики Росії і Китаю щодо спільних дій і подальшого тиску на КНДР та Іран з метою посилення режиму ДНЯЗ.

3. На підставі вивчення чинника Росії та Китаю у формуванні підходів адміністрацій президентів США до стратегічних і оборонних питань та політики нерозповсюдження у XXI ст., встановлено, що поступово Москва і Пекін відходять від конструктивної позиції у питаннях підтримки

стратегічної стабільності, режимів контролю над озброєнням і ядерного нерозповсюдження. Технологічне відставання росії у сфері стратегічних озброєнь на тлі повернення ревізіоністських настроїв та жаги до світового визнання як великої держави обумовили крах режиму контролю над озброєннями через порушення положень основних договорів, що склали систему цього режиму, і припинення їхньої дії в умовах неможливості досягнути нових домовленостей.

4. Неготовність як росії, так і Китаю сприймати аргументи США щодо посилення обороноздатності держави та виконання зобов'язань перед союзниками і партнерами через загрози з боку КНДР та Ірану є чинником, що посилює роль ядерної зброї у політиці США, відновив важливість ефективного стримування як інструмента підтримки стратегічної стабільності в умовах нестабільності стратегічного діалогу, відсутності довіри і прозорості. З іншого боку, він став двигуном для послаблення стратегічної стабільності, посилення стратегічної конкуренції, подальшої модернізації ядерних сил і розробки нових озброєнь. Зазначено, що ситуація ускладнюється війною росії проти України, в якій Москва використовує антиамериканські настрої в КНДР та Ірані, протиріччя з Китаєм навколо збільшення військово-політичної присутності США в Індо-Тихоокеанському регіоні. Погіршення глобального стратегічного середовища не сприятиме у короткостроковій перспективі і розв'язанню проблеми щодо розповсюдження ядерних і ракетних технологій, ЗМЗ. У сукупності, наведені чинники потребуватимуть подальших зусиль США та їхніх союзників і партнерів у відновленні системи міжнародної безпеки, яка ґрунтується на ефективному стримуванні, здатному виконувати свої функції в контексті нових викликів і загроз.

5. Україна є одним з чинників, що поставили під питання ефективність стримування в сучасній системі міжнародних відносин. Порушення росією умов Будапештського меморандуму у 2014 році з подальшою збройною агресією та окупацією українських територій, захопленням ядерних об'єктів і використанням погроз щодо застосування ядерної зброї для утримання демократичних держав світу від втручання у військові дії Москви – ці та інші факти доводять, що світова спільнота потребує перегляду міжнародних норм, режимів та підходів до відновлення і підтримки стратегічної стабільності, перешкоджанню ядерному розповсюдженню у майбутньому. І Сполучені Штати продовжуватимуть відігравати провідну роль в цих питаннях. Враховуючи, що Україна знаходиться в епіцентрі подій, її аргументована і активна позиція є важливою складовою нової системи європейської та глобальної безпеки, засади якою формуються вже зараз. В цьому контексті вивчення і розуміння цілей, задач і методів ядерної політики США не лише сприяє розумінню тенденцій та напрямів розвитку ситуації на глобальному і регіональному рівні, але і надає можливості для України вчергове продемонструвати свій досвід у протистоянні новим загрозам, а також практичну користь як контриб'ютора міжнародної безпеки.

2. Запитання до здобувача.

По доповіді було задано 3 запитання, на які доповідач дав змістовні та аргументовані відповіді. Питання задавали:

д. політ. н., проф. Брусиловська О. І.,

д. політ. н., проф. Коч С. В.,

к. пол. наук, доцент Дубовик В. А.

На запитання д. політ. н., проф. Брусиловська О. І. щодо кореляції робіт Кеннета Уолтца з дисертаційним дослідженням, здобувач Скрипник М. В. відповів, що К. Уолтц є одним з провідних представників неореалістичної парадигми, який досліджував роль ядерної зброї в умовах конфліктів між державами і трансформації системи міжнародних відносин. Уолтц звертав увагу на стабілізуючу та стримуючу роль ядерної зброї, що простежується на прикладі ядерної політики США в умовах зміни біполярної системи міжнародних відносин до багатопольярного світоустрою, в якому дилема гарантування безпеки за рахунок, за визначенням Уолтца, «агресивних дій», «участі у гонці озброєнь», «утворення альянсів» або «агресії проти інших держав» знову набуває актуальності. Саме сьогодні ми спостерігаємо відновлення напруги та зростання конфліктних тенденцій між ядерними державами, зміну ролі ядерної зброї в політиці цих держав та еволюцію ядерної політики США, які крім національної компоненти несуть відповідальність за безпеку своїх союзників і партнерів, що робить ідеї та висновки К. Уолтца актуальними, а їх осмислення в нових стратегічних і безпекових умовах практично значимими.

На запитання д. політ. н., проф. Коч С. В. щодо новизни дисертаційної роботи аспірант Скрипник М. В. зазначив, що проблематика, яка досліджується у кваліфікаційній роботі, вирізняється динамізмом і актуальністю з урахуванням появи нових і загостренням наявних загроз стратегічній стабільності і режиму контролю над озброєнням в контексті стрімкого розповсюдження ракетно-ядерних технологій, посиленням стратегічної конкуренції між провідними ядерними державами світу. Новизна роботи полягає саме у висвітленні впливу цих чинників на зміни ядерної політики США у XXI столітті, порівняльному аналізі концепцій та підходів адміністрацій президентів з виокремленням спільних і відмінних рис, досягнень і прорахунків; розкритті ролі та впливу КНР на ядерну політику США. До новизни також можна додати те, що ця робота є першим в українській політичній науці ґрунтовним і всебічним дослідженням ядерної політики США у XXI ст., яке містить авторське визначення ключових понять та дефініцій, що складають сутність ядерної політики США з урахуванням поточних викликів і загроз стратегічній стабільності, контролю над озброєннями й ядерному нерозповсюдженню. Крім того, можна зазначити, що дисертаційне дослідження продовжує наукове осмислення основних викликів і пріоритетів ядерної політики США; теорії ядерного стримування в політиці США, що зазнає викликів в умовах «ядерного шантажу» з боку росії та подальшого розвитку ракетно-ядерних програм інших держав, зокрема

КНДР та Ірану; перспектив розвитку системи стратегічної стабільності, контролю над озброєнням та ядерного нерозповсюдження.

Відповідаючи на запитання к. пол. наук, доцент Дубовик В. А. щодо особливостей політики адміністрації Д. Трампа у порівнянні з іншими президентами США, здобувач Скрипник зауважив, що попри суперечливі та непослідовні заяви Д. Трампа його адміністрація продовжувала слідувати політичним курсом попередніх адміністрацій з питань протидії ядерному розповсюдженню, перегляду ролі ядерної зброї в політиці США та відданості концепції ядерного стримування. Разом з тим, аспірант наголосив на більш активній позиції адміністрації Трампа в окремих питаннях відповідно до інтересів, пріоритетів та особливостей неоконсервативної політики республіканської партії за часів Д. Трампа.

Виступи присутніх.

З оцінкою дисертації Скрипника Максима Вікторовича виступили рецензенти: к. політ. н., доц. Глебов С. В., к. політ. н., доц. Захарченко А. М., які зазначили наступне: дисертаційна робота Скрипника М. В. є самостійною науковою працею, в якій висвітлені авторські ідеї та підходи, що дозволили вирішити поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, сформульовані здобувачем особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача. Аналіз базується на опрацюванні широкого кола джерел з проблем, що виникають в сфері ядерної зброї та стратегічної стабільності у XXI ст. та реакції США як провідної демократичної ядерної держави на них. Для української політичної науки з проблем міжнародних відносин робота є однією з перших спроб комплексного дослідження проблеми еволюції ядерної політики США у XXI столітті з урахуванням нових викликів і загроз.

Бажано було би детальніше описати політику Сполучених Штатів щодо Південної Кореї та Японії в контексті регіональних та глобальних викликів в сфері ядерного нерозповсюдження та стратегічної стабільності.

В обговоренні взяли участь присутні на науковому семінарі:

Д. політ. наук, професор Брусиловська О. І. підкреслила, що дисертаційне дослідження М. В. Скрипника – це самостійне завершене дослідження, що вирізняється системністю та логічним викладом аргументів. Наукова новизна і практична значимість дисертаційної роботи не викликає заперечень. Зокрема, наукову новизну дисертації становить як постановка, так і комплексний підхід до реалізації окреслених завдань. Заслугує на увагу кількість та якість іншомовних джерел, що були залучені до підготовки дисертаційної роботи. Уміння здобувача оперувати фактами свідчить про глибоке володіння автором теоретичним та практичним матеріалом. Висновки дисертації добре інтегрували основні положення дослідження та є, у цілому, переконливими та логічними, наведена аргументація є чіткою та

послідовною.

Кваліфікаційна робота Скрипника М. В. «Ядерна політика США у ХХІ столітті», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія», код галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій ученій раді.

К. політ. н., доцент Дубовик В. А.: надав загальну позитивну характеристику дисертаційного дослідження Скрипника М. В., підкресливши, що здобувач представив оригінальне і завершене дослідження, актуальність якого не викликає сумнівів, що вірно підкреслено як у вступі, так і під час аналізу сьогоденних подій. Структура є логічною та обґрунтованою. Матеріал викладено послідовно та відповідно до логіки наукового пошуку. Здобувач опрацював значну кількість наукових і аналітичних робіт з обраної проблематики, використав наукові методи й інструменти дослідження, що у сукупності дозволило отримати досить високі результати наукового пошуку. Висновки дисертації добре інтегрували основні положення дослідження та мають теоретичну та практичну значущість, оскільки можуть бути використані для подальших наукових розробок, а також інтегровані у навчальні курси для здобувачів за спеціальністю «історія», «політологія», «міжнародні відносини».

За науково-теоретичним рівнем, методологією дослідження, глибиною розробки проблематики, її практичними результатами дисертація Скрипника М. В. «Ядерна політика США у ХХІ столітті» відповідає вимогам, що висуваються до таких видів наукових розробок, і заслуговує рекомендації до захисту за спеціальністю 052 «Політологія», код галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

К. політ. н., доцент Максименко І. В.: відмітила, що дисертаційна робота Скрипника М. В. «Ядерна політика США у ХХІ столітті» є оригінальним і перспективним дослідженням, враховуючи динамізм проблематики питання, що вивчається у роботі. Структура дисертаційного проекту є логічною і повністю детермінується метою та визначеними завданнями. Автору дисертаційного дослідження вдалося розв'язати низку складних наукових завдань і сформулювати обґрунтовані висновки, які пройшли апробацію у наукових публікаціях і виступах під час науково-практичних заходів.

Кваліфікаційна робота Скрипника М. В. «Ядерна політика США у ХХІ столітті», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія», код галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», відповідає вимогам, що висуваються до наукових проектів на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія», і може бути рекомендована до захисту в спеціалізованій ученій раді.

З характеристикою здобувача виступила науковий керівник к. політ. н.,

доцент Сіновець П. А., яка відзначила, що Скрипник М. В. підготував актуальне самостійне завершене наукове дослідження, яке побудовано на авторській теоретико-методологічній базі та опрацюванні значної кількості джерел. Позитивним моментом роботи є емпірична база дослідження, яка представлена численними документами щодо ядерної політики США у XXI ст.. Здобувач аргументовано поєднав мету дослідження із завданнями, які сприяють цілісному вивченню підходів різних адміністрацій президентів США у новому тисячолітті до окремих напрямків стратегічних питань та ядерного нерозповсюдження. Положення дисертаційного дослідження пройшли апробацію під час участі здобувачки у міжнародних наукових та науково-практичних конференціях з подальшою публікацією тез виступів і доповідей.

Все викладене дозволяє констатувати, що дисертаційна робота Скрипника М. В. є самостійним науковим доробком, теоретична, методологічна та емпірична бази дослідження є достатніми для комплексного аналізу ядерної політики США у XXI столітті, а результати та висновки дослідження є науково обґрунтованими і мають наукову і практичну значущість.

ВИСНОВОК

**міжкафедрального наукового семінару про наукову новизну,
теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему:
«Ядерна політика США у XXI столітті»
здобувача ступеня доктора філософії
Скрипника Максима Вікторовича
за спеціальністю 052 «Політологія», галузь знань 05 «Соціальні та
поведінкові науки»**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Дисертація Скрипника М. В. вивчає особливості еволюції ядерної політики США у XXI столітті з урахуванням нових викликів та загроз. Дослідження ролі ядерного чинника в політиці Сполучених Штатів Америки в умовах появи нових викликів та загроз, які пов'язані з ракетно-ядерними програмами КНДР і Ірану, а також загострення геополітичного протистояння і стратегічної конкуренції між ядерними державами, зокрема США, росією і КНР. Криза та занепад традиційних механізмів підтримки ефективності ядерного стримування, контролю над озброєнням та протидія розповсюдженню ЗМЗ на глобальному та регіональному рівнях впливають на глобальний ядерний порядок, що тільки поглиблюється негативними наслідками російської збройної агресії проти України. США відіграють ключову роль в цих процесах, зокрема в питаннях підтримки міжнародних зусиль щодо збереження стратегічної стабільності та міжнародної безпеки як в цілому, так і окремих регіонів. З огляду на той факт, що Україна знаходиться в епіцентрі подій, питання стратегічної стабільності та відновлення ефективності режимів контролю над озброєнням і ядерного нерозповсюдження набула ще більш важливого як

теоретичного, так і практичного значення. Вказана наукова проблема є маловивченою в Україні, й праці, які системно досліджують весь комплекс складових ядерної політики США, майже відсутні. Отже, існує нагальна потреба узагальнити сучасний стан дослідження чинників еволюції політики США в сфері стратегічної стабільності і ядерного нерозповсюдження.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі міжнародних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова в межах наукової теми кафедри «Глобальні, регіональні та локальні чинники формування сучасної системи міжнародних відносин» (Державний реєстраційний номер 0119U000500).

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки відповідно до теми НДР: 1. Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави. 1.9. Національні інтереси України в контексті геополітичних проблем сучасного глобалізованого світу.

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності не застосовується.

УДК 327:[623.454.8](73)"20"(043.5) - 32 ПОЛІТИКА. 327 Міжнародні зв'язки. Світова політика. Міжнародні справи. Зовнішня політика. 623.454.8 Атомна, ядерна, термоядерна зброя. Проникна радіація.

2. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів полягає у визначенні наукових завдань, які розв'язувалися у дисертаційному дослідженні здобувача Скрипника М.В., що охоплювали чинники ядерної політики США з урахуванням турбулентності системи міжнародної безпеки і стратегічної стабільності, а також стрімкого розповсюдження ракетно-ядерних технологій в умовах військової агресії російської федерації проти неядерної держави із застосуванням ядерного шантажу, які ще не набули висвітлення в українській політичній науці, враховуючі динамізм та актуальність подій, які саме сьогодні визначають стан міжнародної системи стратегічних відносин. Головним у дослідженні є те, що воно досліджує ступень впливу викликів та загроз на національну безпеку США та безпеку їхніх партнерів і союзників, ефективність та дискусії щодо перспектив ядерного стримування і ядерного розповсюдження; вивчає значення китайського чинника як змінної стратегічної оборонної політики США на національному і регіональному рівнях; представляє авторське бачення перспектив відновлення стратегічної стабільності і режиму контролю над озброєнням; розкриває проблеми і досягнення основних стратегій США щодо КНДР та Ірану як головних загроз режиму ДНЯЗ та дестабілізаторів регіональних систем міжнародної безпеки.

3. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій підтверджується обґрунтуванням базових теоретичних положень та наведенням конкретних прикладів в ядерній політиці США на їх

підтвердження. За допомогою теоретико-методологічної моделі, обраної автором для здійснення дослідження, і значної кількості джерел (328 найменувань, із них 292 – іноземною мовою) підтверджується достовірність отриманих результатів, авторських висновків і рекомендацій.

4. Наукова новизна результатів дисертації полягає у тому, що вона є першим в українській політичній науці ґрунтовним і всебічним дослідженням ядерної політики США у XXI ст. з урахуванням поточних викликів і загроз стратегічній стабільності, контролю над озброєннями й ядерному нерозповсюдженню, що тільки загострюється через агресивну ревізіоністську політику росії та стрімкою модернізацією і збільшенням ядерних і ракетних арсеналів офіційних і неофіційних ядерних держав.

У даному дисертаційному дослідженні:

Вперше:

- здійснено комплексне дослідження концептуальної еволюції ядерної політики Сполучених Штатів у XXI ст. в контексті нових загроз стратегічній стабільності і режиму контролю над озброєнням та загострення проблеми розповсюдження ракетно-ядерних технологій;

- здійснено компаративний аналіз концепцій та підходів адміністрацій президентів США в XXI ст. та визначено спільні й відмінні риси, надбання та прорахунки;

- запропоновано авторське визначення ключових понять та дефініцій, що складають сутність ядерної політики США, в контексті зміни безпекового і стратегічного середовища, виникнення нових загроз і викликів;

- проведено змістовний аналіз ролі та впливу китайського чинника на ядерну політику США на глобальному і регіональному рівнях на сучасному етапі.

Удосконалено:

- науковий аналіз основних викликів і пріоритетів ядерної політики США в умовах динамізму безпекового середовища;

- обґрунтування перспектив розвитку системи стратегічної стабільності і контролю над озброєнням з урахуванням потенційних змін підходів Сполучених Штатів до стабілізації режиму ядерного роззброєння.

Набуло подальшого розвитку:

- концептуальне дослідження теорії ядерного стримування в політиці США, що зазнає викликів в умовах «ядерного шантажу» з боку росії та подальшого розвитку ракетно-ядерних програм інших держав, зокрема КНДР та Ірану;

- системне вивчення стратегічного діалогу між США та росією щодо режиму контролю над озброєнням і розгортання систем ПРО в Європі;

- роль і місце «розширеного стримування» в політиці США щодо партнерів і союзників в Європі й Азії;

- комплексне дослідження особливостей політики США щодо регіональних акторів, які мали або розвивають ядерні програми та потенційно становлять загрозу для режиму ДНЯЗ та міжнародної безпеки з урахуванням впливу війни росії проти України.

5. Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної

роботи полягає у можливості використання теоретичних та практичних узагальнень та висновків у науково-дослідницькій та практичних сферах. У першому випадку мова йде про можливість використання положень і висновків дисертації у подальших наукових розробках, що мають на меті теоретично-наукове осмислення проблематики з урахуванням нових тенденцій та викликів, вивчення пріоритетів та чинників ядерної політики США. Практична складова полягає в тому, що напрацювання дисертаційного дослідження можуть доповнити зміст навчальних дисциплін для студентів, що навчаються за спеціальностями «міжнародні відносини», «світова політика», «політологія»; а також для розробки науково-методичних та навчальних посібників, підручників тощо. Водночас висновки та рекомендації цього дослідження можуть бути використані у діяльності Комітету Верховної Ради України в закордонних справах, МЗС України, Національного інституту стратегічних досліджень й інших структур і організацій, робота яких стосується міжнародних зв'язків, аналізу сучасних міжнародних процесів у сфері міжнародної безпеки та контролю за озброєнням у рамках формування та реалізації зовнішньої політики України. Окремі положення дисертаційного дослідження були впроваджені кафедрою міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова у навчальний процес при викладанні курсів «Зовнішня політика США», «Ядерний чинник в глобальній та регіональній політиці», «Україна в системі міжнародної безпеки», «Росія у глобальній та регіональній політиці», «Теорія міжнародного конфлікту».

6. Оцінка структури та обсягу дисертації, її мови та стилю
Структура дисертаційного дослідження Скрипника М. В. відповідає поставленій меті та завданням. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, які поділені на підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 244 сторінки, в тому числі основний текст – 193 сторінки. Список використаних джерел налічує 328 найменувань і займає 37 сторінок. Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог, що висуваються до наукового проєкту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія» та освітньо-наукової програми 052 «Політологія».

7. Результати перевірки роботи на академічний плагіат

Дисертаційна робота була перевірена автоматизованим сервісом пошуку плагіату Unichesk. Результати перевірки зафіксовано в звіті від 21 січня 2024 року. Отримано наступні результати: оригінальність роботи складає 97,52%, схожість – 2,48%. Перевірка на плагіат, підтверджує висновок рецензентів щодо самостійності досліджень та висновків здобувача.

Висновки щодо запозичень виявлених в роботі є слушними і не є плагіатом, робота незалежна і може бути рекомендована до захисту.

Інші факти, встановлені рецензентами у процесі перевірки: відсутні.

Висновок: За результатами перевірки дисертація Скрипника М. В. визнана оригінальною роботою, яка не містить елементів академічного плагіату.

8. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Основні положення та результати дослідження кваліфікаційної роботи Скрипника М. В. знайшли відображення у публікаціях, з яких 5 – статті у фахових виданнях України категорії «Б», 1 стаття в періодичному науковому виданні, що входить до науко-метричної бази Scopus, і 3 тезах доповідей у збірку матеріалів міжнародних конференцій:

Скрипник М. В. Політика США щодо Північної Кореї крізь призму теорії розширеного ядерного стримування. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2021. Вип. 34. С. 137-150.

Скрипник М. В. Питання ПРО в політиці США: вплив на європейську безпеку. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2023. №06. С. 15-25.

Скрипник М. В. Питання нерозповсюдження в ядерній політиці США у XXI ст.: аналіз основоположних документів. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2023. Вип. 36. С. 116-128.

Skrypnyk M. Major challenges for U.S. nuclear policy - The alliance of the threatening powers. *Politicus*. 2023. Вип. 4. С. 197-204.

Skrypnyk M. NATO antagonist: nuclear alliance in 2024. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2023. № 156. С. 21-35.

Sinovets, P., Maksymenko I., Skrypnyk M. Russian roulette: the Kremlin's escalation strategy from the Baltic Sea to the Black Sea. *Lithuanian Annual Strategic Review*. 2022. Vol. 19 Is. 1. P. 5-26.

Скрипник М. Пріоритети ядерної політики адміністрації Джозефа Байдена. *Криза сучасної системи безпеки: нова карта геополітичних протистоянь*.

Матеріали міжнародної наукової конференції. Львів, 16 квітня 2021 р. / Упорядники: М. Мальський, Р. Вовк, О. Кучик, П. Байор. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. С. 112-115. С. 114.

Скрипник М. В. Війна Росії проти України та режим контролю над озброєннями: пріоритети політики США : матеріали V Наукової конференції «Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку», 12 травня 2022, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2022. Вип. 25. С. 254-255.

Скрипник М. В. Режим контролю над озброєннями у відносинах США та РФ: витоки та сучасні виклики. *Міжнародні конфлікти у сучасному світі: від регіонального протистояння до глобального суперництва*. Матеріали міжнародної наукової конференції. (Львів, 16 грудня 2022 р.) / Упорядники: Мальський М.З., Кучик О.С., Вовк Р.В. Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка, 2022. С. 87-91.

9. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо. Апробація результатів дослідження здобувача Скрипника М. В. була здійснена через участь автора в засіданнях загальноукраїнських та міжнародних наукових та науково-практичних конференцій, де доповідалися та обговорювалися теоретико-методологічні положення та ідеї, розвинені в дисертації: I Одеська міжнародна зимова

школа «Європейська безпека 2021: контроль над озброєнням та нерозповсюдження» (Одеса, 11-13 лютого 2021 р.); міжнародна наукова конференція «Криза сучасної системи безпеки: нова карта геополітичних протистоянь» (Львів, 16 квітня 2021 р.); 76-а Наукова конференція професорсько-викладацького складу і наукових працівників (Одеса, 27 листопада 2021 р.); II Одеська міжнародна зимова школа «Контроль над озброєнням та нерозповсюдження: від простого до складного» (Одеса, 17-19 лютого 2022 р.); V Наукова конференція «Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку» (Одеса, 12 травня 2022 р.); Науково-практичний семінар «Ядерна Україна: російська риторика та наслідки для безпеки» (Брюссель, 18 травня 2022 р.); Науково-практичний семінар «Війна Росії проти України: наслідки для контролю над озброєннями та нерозповсюдження» (Мальта 18-19 липня 2022 р.); VI Міжнародна наукова конференція «Міжнародні конфлікти в сучасному світі: від регіонального суперництва до глобального протистояння» (Львів, 16 грудня 2022 р.); 77-а Наукова конференція професорсько-викладацького складу і наукових працівників (Одеса, 25 листопада 2022 р.); XIII Одеська міжнародна літня школа «Танці в темряві: майбутнє ядерного порядку» (3-6 жовтня 2023 р.). Дисертація обговорювалася на наукових семінарах кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (2021-2024 рр.).

УХВАЛИЛИ:

Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Скрипника Максима Вікторовича на тему «Ядерна політика США у XXI столітті».

Констатувати, що дисертація Скрипника Максима Вікторовича за своїм науковим рівнем, новизною отриманих результатів, теоретичним та практичним значенням, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам, що пред'являють до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Наукові результати дисертації висвітлено у 9 наукових публікаціях, що відповідають вимогам чинного законодавства для здобуття ступеня доктора філософії. З них 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз Scopus тощо.

Рекомендувати дисертацію Скрипника Максима Вікторовича на тему «Ядерна політика США у XXI столітті», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії, з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія» для подання до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Рекомендувати утворити в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова разову спеціалізовану вчену раду для прийняття до розгляду та проведення захисту дисертації «Ядерна політика США у XXI столітті» аспіранта Скрипника Максима Вікторовича IV року навчання та призначити:

головою разової спеціалізованої вченої ради доктора політичних наук, професора, зав. кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Брусиловську Ольгу Іллівну;
рецензентами:

кандидата політичних наук, доцента, доцента кафедри міжнародних відносин факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Глебова Сергія Володимировича;

кандидата політичних наук, доцента, доцента кафедри міжнародних відносин факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Захарченко Аллу Миколаївну.

офіційними опонентами:

доктора політичних наук, професора, професора кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Перепелицю Григорія Миколайовича;

доктора політичних наук, професора, директора Інституту гуманітарних і соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» Турчин Ярину Богданівну.

Результати голосування щодо затвердження Висновку та рекомендації до захисту дисертації:

За	-	шістнадцять
Проти	-	немає
Утримались	-	немає

Головуючий на міжкафедральному науковому семінарі

доктор політичних наук, професор,
зав. кафедри міжнародних відносин
Брусиловська О. І.

Секретар кафедри

кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
Вакарчук К. В.

